

NAGOVOR OB »MURKOVANJU« 2006

Spoštovani vsi – letošnja nagrajenka in nagrajenci, predsednica Slovenskega etnološkega društva, člani Komisije za Murkove nagrade, drage kolegice, kolegi in gostje naše tokrat po morju vonjajoče in baročno uokvirjene prireditve – prav vsi prisrčno pozdravljeni na jubilejnem, dvajsetem Murkovanju.

Ko sem pred letom dni na slovesnosti v Prešernovi dvorani akademijskega pritličja prejela »svojo« Murkovo nagrado, sem kratkost tedanjega zahvalnega nagovora (če se ne motim) pospremila z besedami, da mi je tisti pravi govor, nagovor s težo, usojen šele ob letu osorj. A zdaj, ko sem ga dočakala, v trenutku, ko sem se zazrla v belino papirja oziroma v praznino računalniškega ekrana, se nisem počutila prav nič usodnostno; bila sem brez tistovrstnega navdiha, ki bi me varno popeljal po uhojeni poti mojih predhodnic in predhodnikov ter mi, ali pomagal osvetliti trenutno stanje duha v slovenski etnologiji ali pa morda oceniti aktualno družbeno zavzetost naše stroke. Tudi zamisel ubesedenja spominskega srečevanja s cenjeno jubilejno vrsto obrazov in osebnosti nekdanjih nagrajenk in nagrajencev – čeprav bi bilo to nedvomno hudo mikavno – kar ni pognala prstov po tipkovnici. Je pač tako, da moja etnologiji posvečena premišljanja trenutno polzijo po drugih poteh. Umik iz intenzivnega javnega strokovnega delovanja in ukvarjanja s skupnim v delovno zasebnost me je v preteklem letu vedno bolj uživaško sukal v raziskovalno delo; v terensko in v tisto bolj tihotno muzejsko delo. Na vso srečo nosilke in nosilci Murkove krone ne služimo javnostim celo leto – kakor na primer lepotne kraljice. Pokramljam z novinarji, se vam predamo na tradicionalnem pogovoru z nagrajenci, se izpovemo v svojem intervjuju in potem imamo do nadaljnjega – do slavnostnega nagovora ob simbolni predaji žezla novemu Murkovcu – relativni mir. In sama sem ta mir, kot kaže, tako zelo izkoristila za svoj delovni nemir – najprej za razstavo »Skrinje, skrinje, skrinjice ...«, za terensko in drugo raziskovanje skrbi za zdravje delovne živine, za žvižganje in petje delovnim volom, za Orlovo raziskovanje oral in potem še za pisanje raznovrstnih besedil –, da sem se pred to svojo le enkratno priložnostjo, edino v življenju, pred slavnostnim nagovorom pretekla Murkove nagrajenke, prav zares znašla v zadregi. Iz nje se izvijam s šopkom miselnih in spominskih okruškov, ki so se mi ob tem utrinjali; in morda bo iz njih vendarle nastala s časom in z nami ubrana fragmentarna sestavljanja.

Najprej – ker to pač ni več skrivnost – mi dovolite, da iskreno navdušeno in prisrčno čestitam letošnji Murkovi nagrajenki, kolegici Mojci Ravnik. O njenem delu bo nedvomno spregovorjenih še toliko tehtnih pohvalnih besed, da z njimi ne bom tekmovala. Dodajam jim le spomin iz študentskih let, v katerih nam je prav Mojca, tedanja vladarica knjižnice Oddelka za etnologijo, poleg profesorjev Vilka Novaka in Slavka Kremenška (ter seveda tudi tedanje asistentske ekipe) bistrila poglede na etnologijo in nas znala navduševati s svojo zagledanostjo v stroko. Vesela sem, da gre letošnja nagrada v tako pravšnje roke. In iskreno čestitam tudi društvu Orači iz Ptuja, dobitni-

kom Murkove listine. Ker malce za šalo in malo zares v vsem rada iščem (ter pogosto tudi najdem) neke miselne ali drugače usojene vezi, sem v letu, v katerem sem se toliko ubadala ter se še vedno ukvarjam z orali, oranjem in orači, hudomušno vesela, da so listino dobili prav oni.

In zdaj k prizorišču naše tokratne prireditve – a ne k stvarnemu, k muzeju (naj mi obalne kolegice in kolegi ne zamerijo), temveč k malce simbolnemu, k morju. Tudi tega, da vas nagovarjam prav ob morju, po katerem neprestano hrepenim, sem strašansko vesela. Ponavadi sta že en sam vdih modrine in pogled do obzorja dovolj za moje nadvse dobro počutje; takšno, ko se ti zdi, da bi lahko objel ves svet in imel rad vse ljudi ... Morda boste rekli, da vam govorim banalnosti, a zdi se, da bi ne bila odveč nalezljivost takega počutja. Morje, to večnostno okno v svet, je ena sama metafora za širino duha. Odprtost pogledov prinaša strpnost, trepetajoča obmorska vročina vzdržljivost in z maestralom ubrano petje škrcadov navdih za delo in ljubezen do življenja. Morda se motim in posamezniki so pač vedno izvzeti, a zdi se, da vsega tega prav med nami etnologi, zapriseženimi preučevalci življenja, ni vedno v izobilju. Zato nam, drage kolegice in kolegi, v tem trenutku in morda preveč naivno, želim malce več strpnosti v medsebojnih odnosih – med nami in med našimi redkimi ustanovami. Želim nam upoštevanja različnosti pogledov in spoštovanja raznovrstnosti delovnih rezultatov; sestopanja s piedestalov vase zaverovane strokovnosti; sposobnosti izražanja veselja ob posameznih, tudi skromnejših delovnih podvigih, ki so vsak na svoj način prispevek k etnologiji, in še kaj bi se našlo – a naj bo dovolj. Posamezniki tkemo preprogo naše vede. Naše niti so raznobarevne, a če se tega zavedamo in medsebojne razlike spoštujemo, jih je – pa naj bodo še tako pisane – nedvomno mogoče stakati v ubrano celoto. Naučimo se že vendarle biti skupaj kljub razlikam in še posebej stopiti skupaj, kadar je to za etnologijo pomembno in potrebno.

Zakaj takole pletem besede? Le zavoljo tega, ker kadar morda tega nismo zmogli ali kadar tega ne zmoremo, zunanja podoba naše stroke ni niti privlačna niti prepričljiva. Ob tem se spominjam ne prav redkih, povečini zamolčanih in hudo neprijetnih trenutkov iz časa vodenja Slovenskega etnografskega muzeja, ki je bilo morda v očeh mnogih izmed vas v pretežni meri le menedžerska borba za denar, za novo muzejsko hišo. A v določenih pisarnah Ministrstva za kulturo pa tudi v nekaterih muzejskih krogih sem morala vse prepogosto stati na okopih naše vede; pojasnjevati naše razcepljenosti in braniti etnologijo in etnologe ter z vsem strokovnim erosom in prepričljivimi argumenti vedno znova zagovarjati našo upravičenost do etnološkega muzeja v začrtanem obsegu in sposobnost njegovega snovanja.

In zdaj vam bom povedala zgodbo; priliko o dalmatinski vasi, v kateri zadnjih nekaj let preživljam počitniške dni. Prav majcena je; šteje le rodbine štirih bratov – sinov Filipovega, »od Filipa« Filipa, naseljenih v bregu nad morjem od sredine

19. stoletja, od časa pradeda Filipa – in nekaj njihovih bratrancev. Do dobe turizma so obdelovali nekaj polja in oljčnih nasadov, ovčarili in ribarili; danes še vedno ovčarijo in ribarijo, le na polje so pozabili. A kar je težko razumljivo v tej majhni, ne samo vaški, temveč tudi sorodstveni skupnosti, je njena notranja sprtost. Barba Ante, ta baraba, je barbi Miletu pobral ušate iz vrše, sem zadnjič slišala. In vaški Amerikanci Luce je njen nečak, vaški »šerif« Toni, že več kot pred letom dni samo pobral dolarje, luči pred hišo pa ji še do danes ni postavil, mi je poleti pravila. Pa sestra Šikinega pokojnega moža, njena »zava«, kakšna nesramnica, hoče Šiki vzeti nekaj zemlje, so mi ne dolgo tega pripovedovali med čakanjem na kruh. A če bi – bog ne daj – pod vtisom njihovih opravljanj sama rekla karkoli slabega čez kogarkoli izmed njih, bi v trenutku postali najbolj složna vasica pod jadranskim soncem. Le kaj se mešajo ti tujci, ti nepovabljeni »furešti« v naše zadeve, bi si pridušali; in njihovi medsebojni spori bi začasno potihnili v prid občutju skupne moči in zavetja v skupnosti.

So nam lahko ti moji Dalmatinci svetál vzgled? Bomo kdaj takole strnili moči – vsaj ob kakem prihodnjem raziskovalnem projektu, če že ne ob ubranem etnološkem študijskem programu?

In kaj v teh dneh mislite o romskem vprašanju, drage kolegice in kolegi? Bi našo skupnost etno-logov lahko ob tem kdo kaj vprašal (pa nas ne)? Bi se moral kdo izmed nas odzvati na aktualno dogajanje? Pred nekaj leti sem v muzeju zasnovala prireditve, posvečene Romom. Naši štirje »Hommagi Svetovnemu dnevu Romov« so bili vsebinsko različni, vendar vedno namenjeni medkulturnemu dialogu, približevanju romske kulturne drugačnosti ne-romskim muzejskim obiskovalcem in osmišljeni na podlagi prepričanja, da spoznano tuje postane manj tuje. A na teh prireditvah, ki so bile kar nekaj let naša programska stalnica, smo se povečini srečevali prepričani s prepričanimi. Ob nam drugačnih ali premalo razumljenih Romih in njim drugačnih nas samih pa se vedno spomnim

še ene zgodbe. Pripovedi iz otroštva mojega moža o Sabriji iz skopskega romskega naselja Šutka. Romkinja Sabrija je prihajala čistit stanovanje, v katerem je v tistih letih prebival z mamo, in prat njuno perilo. Ko jo je klepetavi radovednež enkrat povprašal, zakaj Romi kradejo, mu je Sabrija zelo preprosto in tako resnično odgovorila: »Veš sinko, eni Romi sicer res kradejo, a ne kradejo vsi Romi. Eni med nami čistimo in peremo; eni zbirajo smeti, drugi perje; eni trgujejo s konji, drugi so kovači in spet tretji brusarji ... Vseh vrst nas je in različne poklice opravljamo – prav tako kot vi. In med nami eni res kradejo; a sinko – tudi med vami so taki, ki kradejo ...«

In zdaj, ko je že čas, da končam svoj besedovalski monolog, naj vas le še za hipec popeljem iz sedanosti v preteklost, vam navržem še en spominski okrušek. Ker gre v tretje rado, vam tako povem še eno zgodbo oziroma vam razkrijem spomine moje mame na Matijo Murka. Na našega Murka. Na moža, katerega ime nosijo naše strokovne nagrade, priznanja in listine. V povojnih dveh letih, do informbiroja, sta bila z očetom praška študenta. Kot študentski zakonski par sta v češki prestolnici iskala ustrezno stanovanje in s pomočjo znanke, Murkove odlovele snahe, sta dobila v najem sobico v njegovem petsobnem praškem bivališču. Naš znameniti Matija je bil v tistem času že star in skoraj povsem nemočen. A njegovi negovalka in družabnica sta ga vsak dan posedli za mizo v dnevni sobi, kjer je potem dolgo časa, dokler je zmogel, bral svoje knjige. In takega se mama spominja. Togo sedečega zamišljenega moža, skozi debela očala zazrtega v knjigo, prislonjeno na bralni pult. Le njegovi dolgi suhi prsti so se ob tem občasno premikali in zmogli prav počasi obrniti prebrano stran ...

Etnologinje in etnologi smo strokovni dediči tega moža nezlomljivega duha. Vsem skupaj nam želim, da bi ga bili vredni – našega Matije Murka ...

Datum prejema prispevka v uredništvo: 7. 12. 2006

RAJŽA NA OBALO

Podelitev Murkove nagrade, Murkovega priznanja in Murkove listine za leto 2006 smo združili z rajžo, podobno kot podelitev najvišjih etnoloških priznanj za leto 2003 v Rogaški Slatini. Le da nas je tokrat pot vodila na povsem drug konec Slovenije, torej proti zahodu. Devetega novembra navsezgodaj zjutraj se je skoraj poln avtobus slovenskih etnologov in nekaj naših simpatizerjev odpravil proti morju. Z nami je bila tudi letošnja dobitnica nagrade, ki je pet let svoje poklicne poti kot etnologinja – konservatorica preživela prav na Obali, in sicer na Medobčinskem zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine Piran. Naključje, da je bila podelitev prav na območju, kjer je nagrajenka opravila nekaj svojih ključnih raziskav, je še dodatno potrdilo pravilnost odločitve, da je vsakoletna slovesnost v drugem slovenskem kraju. Rajžo so še dodatno

popestrili letošnji prejemniki Murkove listine, skrbniki svoje lokalne dediščine, ki radi predstavljajo pustne posebnosti Haloz tudi zunaj domačih krajev.

Pobudnica Murkovanja na Obali je bila predsednica SED Breda Čebulj Sajko, zato je s pomočjo Tanje Roženberger Šega in v sodelovanju s kolegicami in kolegi, zaposlenimi v muzejskih in drugih primorskih kulturnih ustanovah, sama prevzela tudi organizacijsko plat rajže.

Naša prva postaja je bila Mestna galerija Piran, kjer nas je pričakal direktor in kustos Andrej Medved. Popeljal nas je po gostujoči razstavi slik in kipov Joana Mirója in nam povedal tudi nekaj besed o razstavnih politiki galerije, sodelovanju s tujimi galerijami, težavah pri pridobivanju razstav slavnih umetnikov in odnosu Ministrstva za kulturo do njihovega dela.